

DOI: 10.33270/01232502.28
УДК 340.12

Логічний аспект планування та проведення допиту

ГВОЗДІК Олег*

доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3146-2120>

Анотація. Ефективність розслідування безпосередньо залежить від надійності інформації, отриманої в процесі проведення такої слідчої дії, як допит. Своєю чергою надійність визначають раціональністю планування та проведення останнього, критерії якої задають на рівні логічних підвалин методології розслідування. Водночас логічний аспект організації допиту не досліджено у вітчизняній науковій літературі, він недостатньо представлений в іноземних джерелах. Зокрема, методологічні засоби логіки не вивчали в контексті можливостей їхнього сприяння оптимізації стратегій проведення допиту. Мета цієї статті полягає в окресленні шляхів ефективного застосування логічного аналізу під час планування та проведення слідчих дій, спрямованих на отримання та оцінювання усної чи письмової інформації від допитуваних осіб. Метод порівняльного аналізу використано для виявлення спільних аспектів і розбіжностей у підходах до тлумачення та розв'язання зазначених проблем, методом індуктивного узагальнення визначено головні тенденції в сучасних дослідженнях логічних основ ефективної побудови процедур отримання слідчої інформації від допитуваних осіб, метод критичного аналізу застосовано під час оцінювання поширених методологічних концепцій у цій сфері з позицій їхньої обґрунтованості та логічної прийнятності, метод логічної формалізації – для однозначного чіткого подання принципів основ раціоналізації слідчих дій у вигляді узагальнених формул, на підставі методу логіко-семантичного аналізу визначено умови релевантності застосування методологічного інструментарію сучасної логіки для оптимізації підходів до планування та проведення допиту, метод логічного моделювання дав змогу окреслити принципові основи логічної реконструкції динаміки картини розслідуваного злочину, з позицій якої мають оцінювати свідчення, отримані під час допиту. Наукова новизна статті полягає в тому, що сформульовано й обґрунтовано логічні засади раціоналізації підходів до планування та проведення допиту. Зокрема, окреслено принципи логіко-модельної реконструкції картини розслідуваних подій, з позицій якої мають визначати мету, зміст і порядок постановки запитань під час допиту, а також оцінювати отримані свідчення. Логіко-модельне реконструювання картини злочину, що ґрунтується на координації динамічних і статичних її аспектів, а також об'єктивних та суб'єктивно-цільових параметрів, є вагомим чинником раціоналізації планування та проведення допиту; такий підхід вирізняється суттєвою «чутливістю» під час його використання як методологічного засобу розрізнення достовірних і недостовірних свідчень, наданих допитуваними особами. Практична значущість. Описаний у статті методологічний підхід відкриває доволі широкі можливості для оптимізації стратегій та методик здійснення допиту, а також оцінювання інформації, отриманої під час його проведення

Ключові слова: методологія розслідування; допит; планування допиту; логіко-модельна реконструкція; логіка допиту; раціоналізація допиту

Історія статті:

Отримано: 23.01.2023
Переглянуто: 31.03.2023
Прийнято: 21.04.2023

Рекомендоване посилання:

Гвоздік О. Логічний аспект планування та проведення допиту. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 28–37. doi: 10.33270/01232502.28.

*Відповідальний автор

Вступ

Допит як різновид слідчих дій та одне з основних джерел інформації щодо обставин розслідуваної справи є традиційним об'єктом досліджень у різних галузях юридичної, психологічної, філософсько-правової та інших наук, оскільки для його ефективного проведення потрібні не лише знання нормативних меж, якими законодавчо регламентована ця процедура. Тож уже протягом тривалого часу розробляють і впроваджують різноманітні тактико-технічні методики організації допиту, що ґрунтуються на узагальненнях багатовікового досвіду у сферах слідчої практики, криміналістики, судової медицини, юридичної психології тощо. Зокрема, у контексті новітніх наукових розвідок у цих напрямках вельми показовими є численні публікації, зорієнтовані на вивчення зазначених аспектів проблеми вдосконалення методів слідчої діяльності загалом, зокрема й допиту як її невід'ємної складової (Osterburg, 2019; Arrigo et al., 2022; Tymoshenko et al., 2022).

Методологічний фундамент раціональності таких стратегій та методів визначають саме логікою як перебігу розслідуваних подій, так і їхнього аналізу суб'єктами здійснення слідства та судочинства. Адже така логіка є первинним чинником, що зумовлює зміст, порядок і цільову спрямованість запитань, які ставлять допитуваний особі, а також з позицій цієї логіки оцінюють інформацію, отримувану в процесі допиту, на предмет її прийнятності чи неприйнятності як доповнення до наявної доказової бази. Логічні критерії такої оцінки є об'єктивними, а отже, безвідносними до будь-яких упереджень з боку суб'єктів здійснення цієї процедури.

На жаль, доводиться констатувати відсутність у вітчизняній науковій літературі робіт, присвячених дослідженню логічних підвалин організації та проведення допиту. Щодо зарубіжних публікацій з цієї проблематики слід зазначити, по-перше, їхню доволі незначну чисельність, по-друге, спрямованість переважно на виявлення лише найзагальніших логічних основ, на яких має ґрунтуватися побудова цього виду слідчих дій. Однак поза дослідницькою увагою здебільшого залишається низка вельми актуальних питань щодо релевантності застосовуваного в процесі таких дій логічного інструментарію, а також шляхів використання методологічних засобів логіки для оптимізації стратегій і тактичних методик ведення допиту. Тому головною метою пропонованої статті є окреслення можливостей ефективного застосування логічного аналізу під час планування та проведення слідчих дій, спрямованих на отримання та оцінку усної чи письмової інформації від допитуваних осіб.

Матеріали та методи

Під час підготовки матеріалів статті опрацьовано низку наукових праць, присвячених

дослідженню актуальних логіко-методологічних проблем удосконалення організації слідчих дій. Основну увагу було зосереджено на новітніх публікаціях щодо шляхів і засобів оптимізації стратегій та методів здійснення допиту, зокрема на підставі логічних критеріїв раціональності. У процесі такого вивчення використано методи: *порівняльного аналізу* (для виявлення спільних аспектів і відмінностей у підходах до тлумачення й розв'язання окреслених проблем), *індуктивного узагальнення* (з метою визначення головних тенденцій у сучасних дослідженнях логічних основ ефективної побудови процедур отримання слідчої інформації від допитуваних осіб), *критичного аналізу* (під час оцінювання поширених методологічних концепцій у цій сфері з позицій їхньої обґрунтованості та логічної прийнятності), *логічної формалізації* (для однозначно чіткого й «очищеного» від несуттєвих змістовних характеристик подання принципів основ раціоналізації слідчих дій у вигляді узагальнених формул), *логіко-семантичного аналізу* (під час визначення умов релевантності застосування методологічного інструментарію сучасної логіки для оптимізації підходів до планування та проведення допиту), *логічного моделювання* (з метою визначення принципів логічної реконструкції динаміки картини розслідуваного злочину, з позиції якої слід оцінювати свідчення, отримувані під час допиту).

Результати й обговорення

Допит як джерело слідчої інформації та його гносеологічна специфіка. Відповідно до ст. 224 КПК України, допит є слідчою (розшуковою) дією, яку проводить уповноважена особа у встановленому законом порядку, вона спрямована на отримання в усній або письмовій формі від свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, експерта відомостей щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження, а також на перевірку такої інформації. Водночас «суть допиту полягає в особистому спілкуванні слідчого (суду) з допитуваним для одержання відомостей (інформації), які є необхідними для встановлення обставин розслідуваної справи. Особливість одержання інформації про обставини вчиненого злочину під час допиту полягає в тому, що її джерелом є людина. Тому одержання такої інформації пов'язане з низкою процесуальних, психологічних й етичних вимог, які належать до загальних положень проведення допиту» (Bilenchuk et al., 2007, p. 83–84).

Допит як інформаційне джерело має таку гносеологічну специфіку, яка полягає в «подвійній суб'єктивізації»: якщо, наприклад, речові докази як об'єктивні носії інформації можуть зазнавати різного суб'єктивного тлумачення з боку уповноважених учасників кримінального провадження (слідчого, прокурора, судді), то свідчення, отримані під час допиту, є суб'єктивними вже навіть на рівні

своїх витоків, оскільки їхніми носіями є люди, що мають власні інтереси, мету, потреби тощо. Доводиться визнати, що «допит є однією із найбільш складних та трудомістких слідчих дій, бо допитувана особа внаслідок різних причин може неповно або неправильно сприймати певну подію і, відповідно, неправильно її викладати слідчому під час допиту. Крім цього, підозрюваний, обвинувачений та їх рідні переважно не зацікавлені в повному та всебічному розкритті злочину, що не може не позначатися на правдивості їх свідчень. Для успішного проведення допиту та отримання очікуваних результатів особі, яка проводить допит, необхідно знати закони мислення, логічні методи і прийоми, дані психології та тактичні прийоми допиту, що розроблені криміналістикою» (Bilenchuk et al., 2007, p. 84).

Отже, складність розглядуваного різновиду слідчих дій полягає насамперед у його багатоплановості. Тому традиційно методологію організації та проведення допиту комплексно досліджують різні галузі гуманітарних і природничих наук. Зокрема, серед новітніх наукових досліджень у цій сфері, крім численних робіт, присвячених проблемам удосконалення нормативно-правової регламентації та тактики проведення допиту (Loskutov, 2022; Sumbarova, 2015; Borysenko et al., 2021), дедалі частіше трапляються роботи, що стосуються соціально-психологічних аспектів проведення слідчих дій (Arrigo et al., 2022; Ozerskyi, 2014; Pleva, & Stepanova, 2018), розробок у галузі цифрової криміналістики, упровадження яких має суттєво підвищити ефективність слідчої діяльності, зокрема під час допиту (Tymoshenko et al., 2022; Klymchuk et al., 2021; Townsley, & Birks, 2008). Майже всі автори таких робіт поділяють думку про те, що наявні підходи й методи проведення слідчих дій інтегруються в цілісну систему на підставі спільної для них мети – прагнення якомога точно та повно відтворити значущі для слідства реальні обставини справи. Тож дедалі частіше в наукових публікаціях обґрунтовують тезу щодо необхідності здійснення насамперед логічної реконструкції розслідуваних подій з метою об'єктивізації підстав раціонального планування, проведення допиту й оцінювання отриманої в процесі його проведення інформації (Osterburg et al., 2019; Hryhorenko et al., 2021; Pan, & Zheng, 2019). Таку реконструкцію слід здійснювати вже на стадії підготовки до допиту, яка охоплює ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження, вивчення особи допитуваного, підготовка спеціальних запитань, складання плану проведення допиту (Cherniavskyi, 2010, p. 532). Адже зміст і порядок таких запитань «підказує» логіка розгортання розслідуваних подій, натомість остання ґрунтується на попередньо зібраних у справі фактичних матеріалах (зокрема на профайлінговій інформації стосовно учасників цих подій, яка поглиблює розуміння мотивації їхніх дій у досліджуваних обставинах). Така логічна реконструкція має першорядну значущість у

контексті розроблення критеріїв оцінювання отримуваних у процесі допиту свідчень.

Логічні основи ефективного планування допиту. Попри брак у сучасній науковій літературі робіт, присвячених дослідженню логічного аспекту оптимізації стратегій та методів проведення допиту, слід зауважити про низку публікацій, у яких виявлено та окреслено принаймні фундаментальні принципи, на підставі яких уможливорюється пошук шляхів такої оптимізації.

Першою з таких робіт стала публікація тексту доповіді знаного голландського дослідника Й. Грунендейка «Логіка допиту: класична версія» 1999 року (Groenendijk, 1999). Автор керується тезою про те, що, оскільки логічні стандарти побудови міркування пов'язані насамперед із фіксацією чітких критеріїв його обґрунтованості з позиції закономірних відношень між структурними компонентами думки, логіка має вагомий потенціал щодо раціоналізації планування та проведення допиту як одного з головних засобів отримання інформації в процесі слідчих дій (Groenendijk, 1999, p. 109). Зокрема, акцентовано на тому, що такі критерії загалом ґрунтуються на логічних відношеннях сумісності та впливання.

Згідно зі сформульованим автором розглядуваної праці визначенням, «висловлювання ϕ є сумісним із попередньою послідовністю тверджень, якщо існує принаймні деякий контекст C , такий що після оновлення C за допомогою t подальше його оновлення за допомогою ϕ не призводить до абсурду» (Groenendijk, 1999, p. 114), тобто до визнання неможливого стану речей (у формалізованому вигляді:

$$\exists C: C[t][\phi] \neq \emptyset.$$

Тобто такі висловлювання мають несуперечливо вписуватися бодай у який-небудь з можливих контекстів. В іншому випадку (коли жодного такого контексту немає) висловлювання t та ϕ є несумісними, тож підтвердження будь-якого з них автоматично дає підстави для відхилення іншого як потенційного компонента доказової інформації.

Відношення логічного впливання визначено так: «висловлювання ϕ впливає з підстави t ($t \vDash \phi$), якщо при додаванні висловлювання t до будь-якого контексту C подальше включення у цей контекст висловлювання ϕ не матиме жодного значення:

$$\forall C: C[t] = C[t][\phi]»$$

(Groenendijk, 1999, p. 114). Наприклад, якщо висловлювання: «Фігурант X не перебував на момент часу t у пункті B » впливає з висловлювання: «Фігурант X на момент t перебував у пункті A , що є досить віддаленим від B », то додавання першого до другого не забезпечуватиме змістовного розширення інформації.

На підставі цих відношень автор пропонує низку логічних критеріїв доречності постановки

запитань у процесі проведення допиту. Однак залишається поза увагою чимало питань, пов'язаних із технологією застосування таких критеріїв з метою оптимізації стратегій побудови цього різновиду слідчих дій. Адже запитання, поставлені підозрюваному чи свідкові в розслідуваній справі, можуть цілком узгоджуватися з критеріями їх логічної прийнятності, однак не сприяти просуванню слідства у відтворенні картини розслідуваних подій.

З огляду на ці обставини, у новітніх дослідженнях розглядуваної проблематики акцентовано не лише на окресленні фундаментальних принципів доказового міркування в процесі слідчих дій, а й на стратегіях побудови конструктивних методик і тактичних прийомів їхньої організації та проведення. Наприклад, П. Робертс і К. Айткен класифікують такі стратегії, ґрунтуючись на логічній типологізації міркувань: «Попри те, що фактичне розмаїття конкретних слідчих справ є приголомшливо величезним, форми логічно прийнятних міркувань є напрочуд малочисельними. Існують, по суті, лише три способи встановлення логічних зв'язків між твердженнями шляхом раціонального умовиводу: а) дедукція, б) індукція, в) абдукція» (Roberts, & Aitken, 2014, p. 41). Автори зауважують, що дедуктивні схеми міркування мають як сильні, так і слабкі свої сторони. Їхня безумовна сила полягає в здатності забезпечувати ту доказовість аргументацій, що зумовлена достатністю підстав для однозначного висновку щодо розглядуваної ситуації та незалежністю його обґрунтованого визнання від будь-яких подальших розширень доказової бази.

Слабкість дедукції полягає, по-перше, в її неспроможності до розширення та конкретизації наявних інформаційних даних; адже в цьому разі ми лише виявляємо ту інформацію, що вже міститься (здебільшого в неявному, прихованому вигляді) у змістовному контексті останніх. Наприклад, із твердження про те, що «Н. був отруєний ціанідом» дедуктивно впливає висновок: «Н. став жертвою вбивства», однак цей висновок є змістовно вужчим, «біднішим» за ту підставу, з якої його було отримано. Тут загальний засновок: «Будь-яке спричинення смерті іншої особи шляхом отруєння є вбивством», котрий неявно був задіяний у наведеному міркуванні, засвідчує, що множина всіх можливих випадків такого отруєння є підмножиною ситуацій, пов'язаних із вбивством. Унаслідок закону оберненої пропорційності між змістовною конкретністю тверджень та обсягом сфери їхньої інтерпретації дедуктивно-логічний перехід до більш екстенсивно широким висловлювань супроводжується пропорційним звуженням їхнього змісту.

По-друге, «слабкість дедукції, звичайно ж, криється у тій обставині, що конкретний випадок не так вже й часто вдається підвести під яке-небудь тверде та надійне загальне правило, котре б забезпечувало прийнятність застосування

дедуктивних міркувальних схем» (Roberts, & Aitken, 2014, p. 42). Згідно з думкою авторів, навряд чи можна стверджувати, що в будь-якому випадку людині, яка тікає від офіцера британської поліції, є що приховувати. Справді, у багатьох випадках (якщо не в більшості) таке припущення є виправданим. Проте в цьому разі ми не можемо виключати й того, що ця людина має стійку фобію до людей в уніформі, зокрема пов'язану з попереднім проживанням у країні, де поліція є доволі корумпованою та зазвичай практикує здирництво грошей з пересічних громадян тощо. «Тож дедуктивні висновки є, швидше, винятком, аніж правилами в контексті слідчої діяльності» (Roberts, & Aitken, 2014, p. 42).

Індуктивні міркування є логічною основою будь-яких узагальнень попереднього досвіду. Проте вони не здатні гарантувати доказовості отримуваних висновків. Повертаючись до наведеного вище прикладу, попри те, що в разі намагань особи втекти від офіцера поліції найбільш імовірною є версія висновку про її «нечистоту» перед законом, все ж таки цей верифікаційний висновок потребуватиме додаткових верифікацій.

Третім логічним різновидом міркувань є абдукція, зміст якої полягає в переході від зафіксованих наслідків до прийнятних гіпотез, з яких вони дедуктивно впливали б. У разі виявлення обставини С та істинності твердження про те, що однією з можливих достатніх підстав для С є гіпотеза Н (у логіко-символічному вигляді: $H \rightarrow C$), то Н можна визнати прийнятною гіпотезою (версією), що пояснює С, якщо серед перевірених фактичних свідчень немає таких, що є не сумісними з Н. Тобто абдукція є своєрідним «антиподом» дедуктивних міркувань у тому сенсі, що тут здійснюється логічний перехід не від підстав до наслідків, а у зворотному напрямку. Тому такі умовиводи ще називають дедуктивними, адже їхні висновки переважно не є категоричними (однозначними), оскільки становлять певну множину альтернативних гіпотез, окреслення цієї множини та встановлення «рангу пріоритетності» серед них не підпорядковується суто формальним правилам і залежить переважно від індуктивних узагальнень попереднього досвіду, а також «від тих людських здібностей, котрі, скоріше за все, є вродженими... Тож психологія абдукції має досить таємничий вигляд... та надто важко відтворюється у формах штучного інтелекту» (Roberts, & Aitken, 1999, p. 45). Натомість виявлення дедуктивно-логічних зв'язків між окреслюваними під час абдукції версіями й обставинами справи, пояснюваними на їхній підставі, залежить від набутих навичок у контексті розвитку індивідуальної логіко-аналітичної культури.

Отже, конструктивне поєднання цих трьох логічних форм побудови аналітичних міркувань у процесі слідчої діяльності «є одним з найважливіших чинників розроблення цілісних стратегій розслідування» (Roberts, & Aitken, 2014, p. 47).

Зокрема, коли йдеться про планування та проведення допиту, логічна реконструкція розслідуваних подій та обставин дає змогу як отримати потрібну інформацію щодо «білих плям» у гіпотетичній картині злочину (завдяки встановленню логічних зв'язків між наявними та відсутніми її компонентами), так й оцінити валідність такої інформації. Адже в разі неможливості несути перечливого «вписування» отримуваних у процесі допиту свідчень у систему наявних перевірених і підтверджених даних ці свідчення, безумовно, не визнаватимуть прийнятними й не матимуть долучатися до доказової бази в розслідуваній справі.

Водночас слід зауважити, що описані в цій роботі логічні методи є релевантними виключно щодо аналізу синхронізованих подій, натомість картина злочину вирізняється динамічною зміною в часі. Тому для її відтворення зазначені методи є, вочевидь, недостатніми.

З іншого боку, таку недостатність не слід тлумачити як свідчення неможливості ефективного застосування методологічного інструментарію класичної логіки в цій сфері діяльності. Адже діахронічна динаміка будь-якого процесу може бути відображена через послідовність її окремих часових «зрізів» (на кшталт того, як відтворення рухомих зображень за допомогою кінематографічної стрічки здійснюється шляхом почергової зміни окремих кадрів, кожен з яких фіксує стан об'єктів, які синхронно співіснують, у певний момент їхнього руху). Причому без такої фіксації (періодичного «знерухомлення») динамічної картини подій їхнє зображення на плівці виявилось б цілком «змазаним». Тож у цьому випадку синхронізація і стабілізація зображення є необхідними умовами його чіткості. Так само можна схарактеризувати і роль логіко-синхронічних підходів до аналізу розшукових і слідчих дій: вони є дієвим засобом логічного узгодження компонентів мислено відтворюваної картини злочину в будь-який з моментів її динаміки (Hvozdk, 2020).

З огляду на окреслені обставини, логіка розроблення стратегій та методів розслідування, зокрема й планування та проведення допиту, потребує раціональної координації синхронічних і діахронічних її аспектів. Це означає, що безвідносні до часових координат засоби класичної логіки мають бути технологічно поєднані із застосуванням принципово відмінних логічних підходів, призначених для аналізу подій, що розгортаються з плином часу. На відміну від дедуктивної логіки, що ґрунтується на відношеннях сумісності та нормального впливання, семантика таких підходів ґрунтується на змістовних умовах досяжності майбутніх станів об'єкта, з огляду на попередні (Hvozdk, 2020, p. 88). Отже, логічна модель потенційних ліній динаміки розгортання картини розслідуваних подій набуватиме вигляду своєрідного ретроспективного «пошукового дерева», розгалуженого у вузлових пунктах, пов'язаних із

значущими переломними моментами цієї динаміки, що визначаються результатами проведених експертиз.

Вихідною вершиною такого «дерева» слугуватиме часовий рівень T_0 , на якому зафіксовані фактичні результати первинного обстеження місця події (f^0_i). Далі це пошукове «дерево» добудовується низхідними відгалуженнями, що сполучають картину, задану фактами f^0_i , з гіпотетичними її витокami (H^1_i), які могли бути на попередньому часовому рівні T_1 . Кожна з гіпотез H^1_i має задовольняти умови як її логічної сумісності із зафіксованими на цьому часовому рівні фактами f^1_i , так і фізичної досяжності стану f^1_i , з огляду на попередні гіпотетичні стани, описувані H^1_i . Подальша добування розглядуваного «пошукового дерева» здійснюється за тими самими механізмами: кожна з гіпотез H^1_i отримує свій діапазон потенційних відгалужень на ще глибшому часовому рівні T_2 за тими самими умовами сумісності із фактичними даними f^2_i та досяжності відповідного стану на наступному часовому рівні T_1 і т.д. (Hvozdk, 2020, p. 89–90).

Запропонована логічна модель може бути покладена в основу оптимізації стратегій та методів проведення допиту як одного з основних джерел отримання слідчої інформації, оскільки планування цієї процедури, зміст і порядок постановки запитань у процесі її здійснення мають бути спрямовані на максимально можливе звуження діапазону альтернативних версій розвитку розслідуваних подій на кожному часовому рівні їх модельної репрезентації. Адже кожен з вузлів логічної моделі «пошукового дерева» має відповідне розгалуження, що веде до попереднього часового зрізу: констеляція фактичних обставин $\{f^0_1, f^0_2, \dots, f^0_n\}$ на часовому рівні T_0 пов'язується з її гіпотетичними витокami $H^1_1, H^1_2, \dots, H^1_n$ на часовому рівні T_1 ; своєю чергою кожна з версій H^1_i отримує відповідне версійне розгалуження на ще глибшому часовому рівні T_2 і т.д. аж до початкового моменту розслідуваної події. Тож широта діапазону пошукових гілок зростає в ступеневій функції з кожним кроком часового заглиблення пошуку. Скажімо, якби кожна ситуація мала лише дві можливі версії своїх витоків на попередньому часовому рівні (хоча зазвичай це число є значно більшим), то вже на десятому кроці реверсивного відтворення її динаміки число версій розвитку досліджуваних подій сягнуло б $2^{10}=1024$ (що, безумовно, унеможливило б перевірку кожної з них). Проте розглядувані пошукові процедури можуть бути гранично мінімізованими, якщо на кожному з рівнів такого пошуку збір доказових матеріалів спрямовуватиметься на сприяння логічній «фільтрації» версій. Якщо, наприклад, на часовому рівні T_n система наявної фактичної бази розширюється завдяки додатковому свідченню f_k , то на цьому рівні «відсікаються» всі версії, не сумісні зі згаданим розширенням, а на рівні T_{n+1} – усі ті гіпотетичні ситуації, у яких цей фактичний

стан речей є *недосяжним* (Hvozdk, 2020, p. 90–91). Саме з максимальним забезпеченням такої «фільтрації» (шляхом своєчасного відхилення припущень, не прийнятних за критеріями синхронічної сумісності та діахронічної досяжності) мають бути пов'язані стратегії планування та проведення допиту. Водночас, що на вищому (тобто наближенішому до T_0) часовому рівні здійснюється таке відхилення, то суттєвішим є звуження пошукового діапазону. Адже разом з відхиленими версіями відсікаються і всі розгалужені «динамічні гілки», що ведуть до них від найглибших часових рівнів (на кшталт того, як, наприклад, здійснюючи обрізку садового дерева, що ближче до стовбура ми відрізаємо гілку, то від більшої частини дерева ми позбавляємося).

Зрештою, коли система зібраних доказових матеріалів (зокрема й отриманих під час допиту та підтверджених свідчень) дозволятиме відхилити всі альтернативні варіанти «динамічних траєкторій» розвитку картини досліджуваних подій, крім однієї з них (завдяки тому, що на кожному часовому рівні пошукового «дерева» ці комплекси доказів будуть сумісними лише з однією «вузловою» версією), такі докази стануть логічно достатніми для обґрунтованого вирішення справи.

Крім того, що описана логічна модель є дієвим засобом оптимізації планування та проведення слідчих дій, на базі такої моделі уможливується підвищення ефективності оцінювання логічної прийнятності свідчень, здобутих під час допиту підозрюваних і свідків у розслідуваній справі.

Логіко-методологічний аспект оцінки інформації, отриманої під час допиту. Очевидно, що зазначена інформація переважно не є гарантовано достовірною. Логіко-методологічні засоби організації розглядуваної процедури мають охоплювати не лише інструментарій отримання необхідних для слідства свідчень, а й критеріальні виміри їх раціональної прийнятності. Адже лише за умови відповідності таким критеріям може бути доцільною перевірка цих свідчень на предмет їх фактичної достовірності.

У межах одного й того самого часового зрізу розслідуваної картини подій головним таким критерієм є логічна сумісність свідчення із системою вже підтверджених доказових матеріалів, що відображають події, синхронізовані із засвідчуваними обставинами. Тобто, якщо отримані під час допиту свідчення не «вписуються» несуперечливо в контекст таких матеріалів, то ці свідчення можна обґрунтовано кваліфікувати як недостовірні. У разі ж відсутності логічних суперечностей під час долучення цих свідчень до системи перевірених доказів дійти висновку про раціональну прийнятність перших (тобто про неможливість обґрунтованого їх відхилення). Однак не всі свідчення, які не вдається спростувати, можна безоглядно вважати істинними, оскільки навіть хибні версії можуть бути побудовані

без будь-яких внутрішніх суперечностей; натомість добре прихована їхня хибність виявлятиметься лише шляхом встановлення їхньої невідповідності із зовнішньою, об'єктивною реальністю. У таких випадках потрібною є додаткова їх верифікація (за допомогою техніко-криміналістичних засобів, слідчого експерименту тощо). Критерії логічної сумісності втрачають свою релевантність щодо діахронічних подій, які фіксували в різні моменти часу. Адже зміст поняття «сумісність» передбачає можливість *одночасної* істинності тверджень (а отже, можливість синхронного «співіснування» відтворюваних ними обставин). З плином часу будь-які обставини можуть виникати, зникати чи змінюватися; тож свідчення про них можуть виявитися суттєво розбіжними (і навіть взаємо-виключними) на різних часових рівнях.

Водночас окреслений вище підхід до моделювання динаміки картини розслідуваних подій, системно поєднуючи в собі синхронічний та діахронічний аспекти цієї динаміки, є значно «чутливішим» до недостовірних свідчень, аніж ізольовано застосовуваний критерій логічної несуперечливості, який є дієвим виключно в межах окремо взятого часового рівня. Нагадаємо, що зміст цього підходу полягає, по-перше, у тому, що він передбачає оцінювання модельованих обставин розслідуваної справи з позиції не окремих доказів, а їх просторово та хронологічно структурованих комплексів. По-друге, «вписуваність» новоотриманих свідчень у таку систему доказових матеріалів знижуватиме ймовірність суто випадкового характеру цієї узгодженості. Що логічніше координованими є поєднання подій на суміжних часових рівнях, то меншим є число можливих шляхів досягнення наступної комбінації цих подій, з огляду на попередню, а отже, зростає ймовірність «невипадковості» таких збігів. Крім критерію логічної сумісності отриманих під час допиту свідчень із синхронними фактичними обставинами, такі свідчення «фільтруються» також через додаткові критерії об'єктивної досяжності та суб'єктивної доцільності. Скажімо, свідчення H^k може бути визнане недостовірним навіть у разі його сумісності із зафіксованими на відповідному часовому рівні T_n фактичними обставинами f^n , оскільки його можна буде обґрунтовано відхилити, якщо стан H^k є або фізично недосяжним з такого, що передує йому, підтвердженого стану H^{k+1} , або з огляду на H^k , неможливо досягнути фактично зафіксованого подальшого стану H^{k-1} .

Під час аналізу діахронічних подій слід ураховувати не тільки фактори об'єктивної сумісності та досяжності, а й такий оцінний аспект свідчень, як суб'єктивна доцільність. Річ у тім, що такі свідчення стосуються здебільшого цілком осмислених людських дій, а тому останні слід розглядати не лише з позиції їх реалізованості, а й у контексті їх сприяння цільовим установам

суб'єкта, що їх вчиняє. Наприклад, свідчення про вчинення вбивства підозрюваним Х є формально сумісним із фактом вилучення під час обшуку його помешкання зброя вбивства, а також обставина наявності в нього згаданого зброя є цілком досяжною за умови його причетності до вчинення цього злочину. Проте чи може це слугувати достатньою підставою для висновку щодо достовірності цього свідчення? Напевно, ні, передусім з огляду на те, що виконавець убивства передусім позбавляється зброя злочину. Тож у такому разі імовірнішою буде версія щодо «підкидання» цього зброя особі, що не вчиняла такої злочинної дії, з метою спробувати спрямувати слідство в хибному напрямі й відвести підозру від реального виконавця. Отже, для оцінювання такої імовірності в сучасній «цифровій криміналістиці» використовують технології, що ґрунтуються на «Баєсових мережах», за допомогою яких здійснюють статистичні узагальнення широкого досвіду (у сферах слідчої діяльності, криміналістичних експертиз, кримінальної психології тощо) стосовно залежностей між типологізованими рисами злочинної поведінки (Evet, 2015).

Очевидно, що абдуктивні висновки про можливі витoki, причини й обставини, що призвели до розслідуваних наслідків, не піддаються виключно формальному аналізу (тобто такому, що передбачав би безвідносність його результатів до змістовних характеристик й особливостей наявних даних, залежність цих результатів лише від структурно-логічної форми компонентів базової інформації). Адже зазначені висновки стосовно гіпотетично реконструйованих подій минулого здебільшого не детерміновані певними апріорними схемами міркування, а визначаються, радше, апостеріорними узагальненнями попереднього слідчо-криміналістичного досвіду. Наприклад, оцінка одержаних у процесі допиту свідчень під час розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, потребує залучення доволі широких і поглиблених знань стосовно залежностей характеру отриманих потерпілим поранень від типології застосованої зброї; відстані, з якої було здійснено постріл; кута входження кулі чи дроби в тіло; калібру зброї; перепон, крізь які куля чи дріб потрапили до тіла, тощо (Hvozdk, 2021). Певна річ, такі висновки залежать здебільшого від досвіду у сферах балістики,

трасології тощо. Тому ця обставина спонукає до розроблення методик неформального (змістовно специфікованого) логічного аналізу, поєднані з яким логіко-формальні критерії раціональності суттєво розширюють свої можливості в плані забезпечення надійності одержуваної під час допиту інформації.

Висновки

Логічне моделювання динаміки розслідуваного злочину є вагомим чинником раціоналізації планування та проведення будь-яких слідчих дій, а отже, і допиту як одного з їх найважливіших різновидів. Таке моделювання є ключовим засобом обґрунтованого визначення мети, змісту та порядку запитань, що ставлять підозрюваному або свідкові під час з'ясування обставин розслідуваних подій, оскільки раціональне осмислення останніх уможливорюється виключно в контексті логіки їхнього динамічного розгортання. Крім того, цей метод, передбачаючи аналіз отримуваної під час допиту інформації в плані її несуперечливого «вписування» в систему зазначеної моделі, забезпечує оцінні виміри прийнятності свідчень.

Моделна реконструкція картини злочину має ґрунтуватися не лише на логіці синхронічної оцінки сумісності повідомлюваних даних, а й на діахронічних критеріях досяжності засвідчуваних обставин цієї картини, з огляду на її попередні стани. Комплексне застосування таких вимірів є чинником об'єктивізації оцінювання отримуваних у процесі допиту свідчень.

Зрештою, результати такого оцінювання мають бути скоригованими крізь призму умов доцільності реалізації повідомлюваних обставин для досягнення певної мети розслідуваних дій, оскільки лише їх фізична здійснюваність не є вагомою підставою для визнання надійності наданої інформації про них. Тож логіко-моделне реконструювання картини злочину, що ґрунтується на координації динамічних і статичних її аспектів, а також об'єктивних та суб'єктивно-цільових параметрів, вирізняється значним ступенем «чутливості» під час його використання як методологічного засобу розрізнення достовірних і недостовірних свідчень.

References

- [1] Arrigo, B., Sellers, B., Copes, H., & Paz, J. (2022). New qualitative methods and critical research directions in crime, law, and justice. *Journal of criminal justice education*, 33(2), 145-150. doi: 10.1080/10511253.2022.2027484.
- [2] Bilenchuk, P.D., Hel, A.P., & Semakov, H.S. (2007). *Forensic tactics and methods of investigating certain types of crimes*. Kyiv: MAUP.
- [3] Borysenko, I., Bululukov, O., Baranchuk, V., & Prykhodko, V. (2021). The modern development of new promising fields in forensic examination. *Journal of Forensic Science and Medicine*, 7, 137-144. doi: 10.4103/jfsm.jfsm_66_21.

- [4] Cherniavskiy, S.S. (2010). *Financial fraud: methodological principles of investigation*. Kyiv: Hai-Tek Pres.
- [5] Evett, I. (2015). The logical foundations of forensic science: towards reliable knowledge. *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 370, 1-10. doi: 10.1098/rstb.2014.0263.
- [6] *Conference on Semantics and Linguistic Theory*. Publications.
- [7] Reconstruction as a method of crime investigation. *Amazonia Investiga*, 10(45), 113-119. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8336867>.
- [8] Hvozdk, O. (2020). Logical-semantic aspect of building investigation strategies. *Philosophical and methodological problems of law*, 2(20), 86-92. doi: 10.33270/02202002.86.
- [9] Hvozdk, O. (2021). Formal and informal aspects of investigational logic. *Philosophical and methodological issues of law*, 2(22), 56-53. doi: 10.33270/02212202.56.
- [10] Klymchuk, M., Marko, S., Priakhin, Ye., Stetsyk, B., & Khytra, A. (2021). Evaluation of forensic computer and technical expertise in criminal proceedings. *Amazonia Investiga*, 10(38), 204-211. doi: 10.34069/AI/2021.38.02.20.
- [11] Loskutov, T.O. (2022). Legal regulation of interrogation under martial law. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 71, 315-320. doi: 10.24144/2307-3322.2022.71.53.
- [12] Osterburg, J., Ward, R., & Miller, L. (2019). *Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past*. N.Y.: Routledge.
- [13] Ozerskyi, I.V. (2014). Legal and psychological content of interrogation in the criminal process of Ukraine. *Legal electronic scientific journal*, 2, 106-109.
- [14] Pan, M., & Zheng, K. (2019). A study on the model of fact-finding in criminal investigation. *Journal of forensic sciences and medicine*, 5(3), 156-163. doi: 10.4103/jfsm.jfsm_52_18.
- [15] Pleva, K.V., & Stepanova, H.M. (2018). Psychological aspects of the interrogation of minors. *Bulletin of the Chernivtsi Faculty of the National University "Odesa Law Academy"*, 1, 179-187. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2018_1_19.
- [16] Roberts, P., & Aitken, C. (2014). *The Logic of Forensic Proof: Inferential Reasoning in Criminal Evidence and Forensic Science. Guidance for Judges, Lawyers, Forensic Scientists and Expert Witnesses*. L.: Royal Statistical Society.
- [17] Sumbarova, M. (2015). Aspects of Tactics of Investigative Experiment in Criminal Procedure of Latvia. *Socrates*, 2(2), 84-91. doi: 10.25143/SOCR.02.2015.2.
- [18] Townsley, M., & Birks, D. (2008). Building better crime simulations: systematic replication and the introduction of incremental complexity. *Journal of Experimental Criminology*, 4, 309-333. doi: 10.1007/s11292-008-9054-4.
- [19] Tymoshenko, Y.P., Kozachenko, O.I., Kyslenko, D.P., Horodetska, M.S., Chubata, M.V., & Barhan, S.S. (2022). Latest technologies in criminal investigation (testing of foreign practices in Ukraine). *Amazonia Investiga*, 11(51), 149-160. doi: 10.34069/AI/2022.51.03.14.

Список використаних джерел

- [1] Arrigo B., Sellers B., Copes H., Paz J. New qualitative methods and critical research directions in crime, law, and justice. *Journal of criminal justice education*. 2022. Vol. 33. No. 2. P. 145–150. doi: 10.1080/10511253.2022.2027484.
- [2] Біленчук П. Д., Гель А. П., Семаков Г. С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. Київ : МАУП, 2007. 512 с.
- [3] Borysenko I., Bululukov O., Baranchuk V., Prykhodko V. The modern development of new promising fields in forensic examination. *Journal of Forensic Science and Medicine*. 2021. Vol. 7. P. 137–144. doi: 10.4103/jfsm.jfsm_66_21.
- [4] Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування : монографія. Київ : Хай-Тек Прес, 2010. 624 с.
- [5] Evett I. The logical foundations of forensic science: towards reliable knowledge. *Philosophical Transactions of the Royal Society*. 2015. Vol. 370. P. 1–10. doi: 10.1098/rstb.2014.0263.
- [6] Groenendijk J. The logic of interrogation: Classical version. *The Proceedings of the Ninth Conference on Semantics and Linguistic Theory*. Publications, 1999. P. 109–126.
- [7] Hryhorenko A., Musiienko O., Boyko-Dzhumelia V., Sakovskyi A., Myrovskaya A. Reconstruction as a method of crime investigation. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10. No. 45. P. 113–119. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8336867>.
- [8] Гвоздік О. Логіко-семантичний аспект побудови стратегій розслідування. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 2 (20). С. 86–92. doi: 10.33270/02202002.86.
- [9] Гвоздік О. Формальні та неформальні аспекти логіки розслідування. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. № 2 (22). С. 56–63. doi: 10.33270/02212202.56.

- [10] Klymchuk M., Marko S., Priakhin Ye., Stetsyk B., Khytra A. Evaluation of forensic computer and technical expertise in criminal proceedings. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10. No. 38. P. 204–211. doi: 10.34069/AI/2021.38.02.20.
- [11] Лоскутов Т. О. Правова регламентація допиту в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 71. С. 315–320. doi: 10.24144/2307-3322.2022.71.53.
- [12] Osterburg J., Ward R., Miller L. *Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past*. N.Y. : Routledge, 2019. 704 p.
- [13] Озерський І. В. Юридико-психологічний зміст допиту в кримінальному процесі України. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2014. № 2. С. 106–109.
- [14] Pan M., Zheng K. A study on the model of fact-finding in criminal investigation. *Journal of forensic sciences and medicine*. 2019. Vol. 5. No. 3. P. 156–163. doi: 10.4103/jfsm.jfsm_52_18.
- [15] Плева К. В., Степанова Г. М. Психологічні аспекти проведення допиту неповнолітніх. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. № 1. С. 179–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2018_1_19.
- [16] Roberts P., Aitken C. *The Logic of Forensic Proof: Inferential Reasoning in Criminal Evidence and Forensic Science. Guidance for Judges, Lawyers, Forensic Scientists and Expert Witnesses*. L. : Royal Statistical Society, 2014. 161 p.
- [17] Sumbarova M. Aspects of Tactics of Investigative Experiment in Criminal Procedure of Latvia. *Socrates* 2015. Vol. 2. No. 2. P. 84–91. doi: 10.25143/SOCR.02.2015.2.
- [18] Townsley M., Birks D. Building better crime simulations: systematic replication and the introduction of incremental complexity. *Journal of Experimental Criminology*. 2008. Vol. 4. P. 309–333. doi: 10.1007/s11292-008-9054-4.
- [19] Tymoshenko Y. P., Kozachenko O. I., Kyslenko D. P., Horodetska M. S., Chubata M. V., Barhan S. S. Latest technologies in criminal investigation (testing of foreign practices in Ukraine). *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. No. 51. P. 149–160. doi: 10.34069/AI/2022.51.03.14.
-

The Logical Aspect of Planning and Conducting an Interrogation

HVOZDIK Oleh

Doctor of Philosophic, Professor, Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3146-2120>

Abstract. The effectiveness of the investigation largely depends on the reliability of the information received during the conduct of such an investigative action as an interrogation. In turn, this reliability is determined by the rationality of the planning and conduct of the latter, the criteria of which are set at the level of the logical foundations of the investigation methodology. At the same time, the logical aspect of the organization of the interrogation has not been studied in the domestic scientific literature and is rather poorly presented in foreign sources. In particular, the methodological means of logic were not studied in terms of the possibilities of their contribution to the optimization of interrogation strategies. Therefore, the purpose of this article is to outline the ways of effective application of logical analysis in planning and conducting investigative actions aimed at obtaining and evaluating oral or written information from interrogated persons. Methodology. The method of comparative analysis was used to identify common points and differences in approaches to the interpretation and solution of the mentioned problems. The dominant trends in modern studies of the logical foundations of the effective construction of procedures for obtaining investigative information from interrogated persons were determined by the method of inductive generalization. The method of critical analysis was applied in the evaluation of common methodological concepts in this field from the point of view of their reasonableness and logical acceptability. The method of logical formalization was used to clearly present the fundamental bases of the rationalization of investigative actions in the form of generalized formulas. Based on the method of logical-semantic analysis, the conditions of application relevance were determined a methodological toolkit of modern logic for optimizing approaches to planning and conducting an interrogation. The method of logical modeling made it

possible to set the fundamental foundations of logical reconstruction of the dynamics of investigated crime picture, from the point of view of which the testimony obtained during the interrogation should be evaluated. Scientific novelty. The logical principles of rationalization of approaches to planning and conducting an interrogation are formulated and substantiated. In particular, the principles of logical-model reconstruction of the picture of the investigated events are outlined, from the point of view of which the purpose, content and order of asking questions during the interrogation should be determined, as well as the evidence received during the interrogation should be evaluated. Research results. Logical-model reconstruction of crime picture, which is based on the coordination of its dynamic and static aspects, as well as objective and subjective-target parameters, is a significant factor in the rationalization of the planning and conducting of the interrogation; in addition, such an approach is characterized by significant "sensitivity" when used as a methodological tool for distinguishing between reliable and unreliable testimonies given by interrogated persons. Practical significance. The methodological approach described in the article opens up quite wide possibilities in terms of optimizing the strategies and methods of conducting the interrogation, as well as evaluating the information received during its conduct

Keywords: investigation methodology; interrogation; interrogation planning; logic-model reconstruction; interrogation logic; interrogation rationalization